

ВІЧЕ ПАМ'ЯТІ.

До 70-річчя го лодомору 1932-1933 рр. в Україні.

Ні труни, ні хрестів...

І ні тризни!.. Прямо в яму. Навіки віків!

Чорна сповідь моєї Вітчизни.

І її затамований гнів...

А.Листопад

Вчитель. Історія українського народу знала чимало трагічних подій, але те, що сталося в Україні в 1932-1933 рр., не має аналогів в історії цивілізованого людства. Без війни, без епідемії, без стихійного лиха загинули мільйони ні в чому не винних селян.

Ще вчора навіть згадувати ці могили було небезпечно. В них ховали, а точніше, скидали нашвидкуруч трупи людей, які загинули страшною голодною смертю. Хрестів не ставили- не встигали. До цих могил приходили старі люди, які чудом вижили і доживали свій вік наодинці з пам'яттю, страшною пам'яттю тих восьми місяців голоду 1932—1933 років.

Державна влада намагалася знищити пам'ять про ті страшні роки. Події пояснювалися згідно з офіційною версією колективізації. Але пам'ять про те, що було насправді, жила і живе в народі.

Хліб — це святе у нашому житті. Він не має ціни. Відібрати хліб- значить забрати життя, це злочин проти народу. Про цю трагедію ми і будемо сьогодні говорити.

Музика.

Ведуча. Пам'яті мільйонів українських селян, які загинули мученицькою смертю від голоду в 1932-1933 роках, присвячується.

Ведучий. Пам'яті тисяч українських сіл і хуторів, які зникли з лиця землі після однієї з найбільших трагедій ХХ століття, присвячується....

1 учень. Літа 7441 від створення світу (1933 віл Різдва Христового) був Український великий голод.

Не було тоді ні війни, ні суші, ні потопу, ні моровиці, А була тільки зла воля одних людей проти інших. І ніхто не знав, скільки невинного люду зійшло в могилу-старих, молодих і дітей, І ще не народжених у лонах матерів.

II учень. Сонце сходило над вихололими за дову зиму полями, сідало за обрій кольору крові й не впізнавало землі. Чорне вороння зграями ширяло над селами, заціленілими в тяжкому смертному сні.

III учень, Танули на обширах України важкі сніги весни 1933 року, являючи світові трупний сморід, апокаліпсичні видива, співмірні хіба що з картинами Страшного Суду. Василь Барка у свосму творі «Жовтий князь» згадував:

«Великі дерева біля кладовища спиняли завію, і сніг лежав тонший, ніж на околиці. Мертвих кладено також біля могилок, просто на білу поверхню, або загортано так неглибоко, що земля і сніг, змагаючися, потроху вивільняли їх, показуючи не давні заметини. Всюд видно: то нога, то коліно, то рука по лікоть чи вигнута спина і голова- виставляються з глинистого ґрунту і зимового покрову, як після побойща, всденого вже не людьми, а збігом демонів, що не знають звичаю достойно класти покійників на останій сон. Кинули їх мертвими і притоптаними, швидко через них перебігли. Виказуються небіжчиків через сніг, мов з потоплення якогось: білого і морозного, що залило, але не закрило їх цілком,- так і спинилося, страхаючи живих».

IV учень. А чи буда того року весна? Чи прилетіли до знайомих людських осель довірливі лелеки?. Чи співали травневими ночами солов'ї? Ніто того не пам'ятає сьогодні, пам'ятають інше...

I учень. На світі весна, а над селом навислала чорна хмара. Діти не бігають , не граються. Ноги тонюсінькі, великий живіт між ними, голова похилена лицем до землі , а лиця немає, самі зуби зверху. Сидить дитина і хитається всім тілом: назад-вперед, скільки сидить, стільки і хитається. І нескінченна одна пісня півголосом: «Їсти, їсти, їсти...». Ні від кого не вимагаючи, ні від матері, ні від батька, а так у простір, у світ- «Їсти, їсти, їсти...»

II учень. Світ мав би розколотися надвоє, сонце мало б перестати світити, Земля перевернутися від того, що це будо на ній. Але світ не розколовся, сонце сходить, Земля обертається, як їй належить. І ми ходимо по землі зі своїми тривогами і надіями, ми- єдині спадкоємці всього, що було.

Ш учень. Тож пом'янімо хоч сьогодні, із запізненням у кілька довгих десятиліть, великомучеників нашої історії. Пом'янімо і знайдімо в собі силу пройти за ними їхнім хресним шляхом. Не їм це потрібно, а нам. Все, що вони мали сказати світові, вони вже сказали. Тепер наша черга.

ІV учень. Не сьогодні це сказано: час говорити! Прийшов час говорити після десятиліть мовчання...

Ведучий. Прошу всіх встати! Суд іде!

Пауза.

Суд іде, щоб їх за злочин судити,

За люд голодний у сльозах,

За вирване коріння роду,

За вбивство сонця в небесах

Та віри й пам'яті народу.

Виходять суддя, прокурор, адвокат.

Суддя. На суд історії виноситься справа про національну трагедію українського народу - голодомор 1932-1933 р. Прошу прокурора, оголосити суть справи.

Прокурор. Світ знає Нюрнберг, де сиділи на лаві підсудних гітлерівські злочинці проти людства і людяності. Вони були злочинцями перед чужими народами. Але світ не знає процесу над злочинцями, які нищили свій народ. Світ мусить знати про це у всіх страхітливих подробицях.

Адвокат. Нам потрібен суд честі, суд справедливості. Всенародний суд із дотриманням прав людини, з переконливою експертизою свідченнями очевидців, з документальними матеріалами, з вироком компетентних спеціалістів. Не просто суд над мертвими, а застереження живим.

Ведуча. Озиратися у минуле треба кожному. Людина живе не в одному часі, а одразу в трьох часових вимірах: у минулому, сьогодні та в майбутньому. Дорога у майбутнє пролягає через минуле. Треба осмислити власне минуле, зрозуміти його, бо історія повторюється. І якщо люди сьогодні не зроблять правильних висновків вони ходитимуть по колу. Отож озиратися треба, і щоб поплакати, і, головне, щоб зрозуміти. Давайте ж розберемося в причинах голодомору.

Суддя. Прошу викликати свідків-істориків.

І історик. Більшовики розпочали свою державну діяльність з Декрету про землю. Селяни повірили в обіцянку вільного заможного життя, Але скоро була

запроваджена продроз- верстка. По селах були розіслані продзагони під охороною військових частин.

II історик. На «зелену» неділю 1920 р. жителі Борисполя на Київщині підняли повстання проти хлібовикачки. Повстання було при- душене, спалено 500 дворів, повстанці роз- стріляні. Свої дії більшовики мотивували тим, що хліб був потрібний, щоб відбити напад інтервентів.

III історик. Та ось війна закінчилася. Більшовики пішли на нові економічні заходи - запровадили нову економічну політику. Відроджувались приватна власність, кооперація, товарно-грошові відносини. Поволі ста- білізувалася економіка, але для відродження села треба було десятки років, щоб селянин перепочив, звик до нових умов господарювання, зробив вибір. Адже селянські господарства мали різний рівень розвитку. Заможні тяжіли до кооперативних господарств. Найбідніші, щоб вижити, створювали комуни, артілі. Тоді ніхто не думав про усупільнення засобів виробництва.

IV історик. Та ось над селом нависла загроза. Країна приступила до індустріалізації - побудови великих заводів і електростанцій. Потрібно було багато хліба. А після ліквідації поміщицьких господарств основними вироб- никами його були самостійні селянські господарства. Продуктивність праці у них була низька, Не кожна сім'я могла продати хліб. До того ж держава платила за хліб удвічі менше, ніж, на ринку. Хліб продавався за кордон, а на виручені гроші закуповувались верстати для фабрик і заводів.

V Історик. Союзний уряд не задовольняли темпи хлібозаготівель в Україні. Український хліб переважав у зерновому експорті й заготівлях царської Росії. Більшовики зберігали цю тенденцію, але знищували головних вироб- ників хліба. Поміщики колись давали 300 млн пудів хліба. Куркулі до війни давали 650 млн, а тепер 120 млн пудів. Колгоспи 14 млн пудів. То де ж узяти хліба, і то швидше? Повернулися до випробуваного способу - розверстки. 30 грудня 1927 року до Харкова приїхав секретар ЦК ВКП(б) Молотов, який вимагав від ЦК КП(б)У форсування темпів хлібозаготівель, Для України був встановлений план - 265 млн пудів.

VI Історик. Хлібозаготівлі супроводжувалися репресіями. За невиконання плану хлібоздачі селян позбавляли власного помешкання, худоби, землі, реманенту. Вони всіляко чинили опір, ховали хліб «на чорний день». Хлібозаготівля пробуксовувала. І тоді ЦК ВКП(б) знайшов спосіб подолання зернової проблеми - масова колективізація.

VII Історик. Спочатку було слово. І було те слово-«коллективізація», а за ним ще довга шеренга слів - «агітація», «конфіскація», «реквізиція», «експропріація». Сільська влада почала домагатися від селян вступу до колгоспів. Сталінська колективізація підвела селян до страшної Голгофи. На шістнадцятому році революції, при владі, яка називала себе народною, на родючій землі, без війни, без стихійного лиха вмирали хлібороби.

Звучить музика.

Ведучий

*Такого ще земля не знала!
Закрили Україні очі
І душу міцно зав'язали.
Сліпу, пустили старцювати-
Луна ще досі в оболонях.
Здичавіла вкраїнська хата
На березі своїх агоній.
Глуху, заставили мовчати
А то би світ втопивсь в Славуті!
Як божевільно їла мати
Свою дитиноньку майбутню.*

Ведуча

*У ті роки великої руїни
Такий рясний нечуваний врожай
Послав Господь нещасній Україн,
Якого доти ще не бачив край.
Зерно у купах пріло попід сонцем.
Кудись у море, в безвість, за границю,
Щоб насадити скрізь цей наш едем,
Немов витріскуючи із криниці,
Переливаючись рідким вогнем,
Текло струмками золото пшениці.
Ми тільки тільки тьмяний зблиск,
На горлі ми відчули пальців стиск.*

Ой леле, що робилося з тою землею, з тим селом, з тими людьми? Хто наслав на них таку гірку кару? Чийі гріхи вони спокутували?

Суддя. На слухання справи запрошуються свідки-правознавці, які ознайомлять нас із висновками Міжнародної комісії з розслідування голоду 1932-1933рр. в Україні.

I правознавець. Міжнародна комісія для розслідування голоду в Україні 1932—1933р. була утворена для виконання резолюції четвертого Світового конгресу Вільних Українців, що відбувся в Торонто у грудні 1983 року.

Завдання комісії були такі.

1. Встановлення факту голоду і його масштабів.
2. Пояснення причин голоду.
3. Встановлення наслідків голоду для України та її народу.
4. Висновки про те, хто несе відповідальність за голод.
5. Розкриття перебігу подій, встановлення відповідальних.
6. Визначення ролі у подіях 1932—1933 рр. західних урядів.
7. Відповідь на питання: чи був голод фактом геноциду?

Комісія старанно розглянула велику кількість документів, книжок, монографій, що були визначені як свідчення.

II правознавець Прикінцевий звіт про результати розслідування був надрукований у Канаді в 1990 р. Згідно зі Статутом, Комісія надіслала колишньому голові радянського уряду Миколі Рижкову листа, в якому за-прошувала його на засідання комісії. У поданій комісією петиції було заявлено, що саме компартійним керівництвом СРСР у 1932—1933 р. скоєно акт геноциду. проти українського народу. Міжнародна комісія працювала у 1989 та 1990 роках, коли архіви ВКП(б)-КПРС були глибоко засекречені й недоступні не тільки для західних, а й для радянських дослідників. Саме цією обставиною можна пояснити те, що Міжнародна комісія не скористалася досвідом Нюрнберзького процесу.

Ведучий. Спогади, спогади, спогади.. У чорну страшну книгу «33-й: голод. Народна Книга-Меморіал» зібрали їх з вуст очевидців з усіх куточків України Лідія Коваленко та Володимир Маняк.

Суддя. Викликаються свідки обвинувачення — очевидці подій.

Музика.

I свідок. Від імені Олени Федорівни Нагорної, 1910 року народження, із с. Роздорів Пологівського району:

«Боюся я заводити розмову про таке, бо після голоду був 37-й рік. У нас чорний ворон їздив, клював людей. А в голод померло троє моїх синочків-Василько, Гриць і Петрусь. Один одного менший. Як же вони хлібця просили! Боже ж ти мій! Та ніхто не допоміг - ні Бог, ні сільрада-попухли мої діти. В сирій землі лежать, а я ще ворущуся. Такі муки прийняла я через них. Люди, не треба забувати лиха, не треба..»

Хлопчик

Я ще не вмер...

Ще промінь в оці грає.

В четвер мені пішов десятий рік.

Хіба в такому віці помирають?

Ви тільки поверніть мене на бік.

До вишеньки.

В колиску ясночолу.

Я чую запах квітів. Я не вмер.

А небо стрімко падає додолю.

Тримайте хтось!

Хоча б за коси верб...

-Куди ж ви, люди, людоньки, куди ви?

Куди ж ви, люди, людоньки, куди?

Окраєць ласки

Чи хоч з печі диму!

В клітинці кожній — озеро води.

Я ще не вмер..

Усі проходять мимо.

А житечко моє таке густе.

А мамина рука іще гаряча.

Вам стане соромно колись за те.

Та я вже цього не побачу.

II свідок. Зі спогадів Лихоліта Дмитра Трохимовича, 1923 року народження, із с. Хоцьків:

«За нашим городом було кладовище. Від сільради видавали тим, хто копав ями для померлих, по кілу хліба. І ось ці люди викопували великі ями, привозили мертвих цілими підводами. Я запам'ятав одну дівчинку років 9-10. У неї були кіски і сині-сині очі. Очі померлих від голоду не закриваються. Треба,

щоб хтось закрив, але не було кому. Я ще пам'ятаю, як під тинами сиділи мертві люди з простятнутими руками-просили, та й задубіли».

Ведуча. На краю чорної могили, на смертному своєму пружі селянська Україна возносила до неба молитву-воляння: «Хліб наш насущний, дай нам, Господи, сьогодні...» Сьогодні, бо завтра буде вже пізно.

III свідок. Від імені Малиночки Антоніни Миколаївни, 1921 р. народження, із с. Топчине на Дніпропетровщині:

«Тільки тепер, маючи своїх дітей і онуків, я розумію той біль, який терзав мою маму. Вона боролася за наше життя. Першу травицю пускала в їжу. З квітів акації робила борошно. Я й тепер духу акаци не терлю. Ніколи не забуду дівчинку, Лізу, років дванадцяти. Вона кудись ішла, але впала край дороги. Я підійшла до неї. Вона страшно спухла. На литках глибокі тріщини - безкровні рани, з яких текла рідина. В ранах колотилися дрібні білі черви. То був останній день коротенького Лізиного життя».

Музика.

Дума про голод

В тридцять третьому году

Їли люди лободу,

Пухли люди із голоду —

Помирали на ходу.

Отощали усі люди,

Падали як мухи,

Кропивою-лободою

Не наповниш брюха...

Гей, гей! — не наповниш брюха...

Хліб качали-вимітали —

Весь народ сумує,

А «великий голова»

Мовби і не чує.

Він укази издає:

— Продналог давайте,

Де хочете, там беріть,

Хоч з нігтів колупайте!

— Відкіль же ми почерпнем
На ці продналоги,
Хіба вийдем грабувати
При биту дорогу...

Ну, при битій при дорозі
Із «буксиру» люди.
Багатенько привчилося
До такого труду...
Гей, гей! — до такого труду...

Як наган узяв у руки,
Тоді він багатий,
Чоловіка оголив
Та й пішов проклятий.

А у СОЗі, при дорозі
Роздають макуху —
Хочеш жити — йди до СОЗу,
Бо впадеш без духу.
Гей, гей! — бо впадеш без духу.

Пролилися на Україні
Великі сльози,
Як «великий голова»
Гнав народ у СОЗи.

Отаке-то, добрі люди,
Зчинилося лихо:
Побив голод мужиків —
Сидіть в СОЗі тихо...
Гей, гей! —

Ведучий. Не сьогодні це сказано:

«Час народжуватись і час помирати,
Час руйнувати і час будувати,
Час розкидати каміння,
час збирати каміння,
Час мовчати і час говорити».

Суддя. В ході слухання справи встановлено, що чинники, які призвели до голодомору, лежать в річищі всієї сталінської політики. 1933 рік-найстрашніша трагедія у більш ніж тисячолітній історії українського народу. Терор голодом один з найбільших злочинів сталінщини перед українством.

Суд виходить

І учениця. Занадто блідими були б фарби великого Данте, щоб змалювати це пекло 1932—1933 р. Тихо мруть старі й хворі. Одне за одним конують діти на руках безпорадних батьків. Трупні померлих "залишаються і лежать між байдужими вже до всього живими. Плач жінок змішується з криком і сміхом збожеволілих від голоду.

Вчитель. Хай ця гірка правда, народжена після десятиліть безмовства, ляже наріжним каменем у підмурівок всенародного пам'ятника трагічної історії українського народу. Нехай багатомільйонні жертви голодомору, Другої світової війни, Чорнобиля стануть об'єднавчими факторами для становлення дійсно незалежної повноцінної держави України.

Ведучий

*Наші душі українські жили і живуть,
Наші душі українські ніколи не вмруть!*

Хлопчик (в національному костюмі з хлібом на рушнику)

*Щодня в моєму домі він —
Такий звичайний, як повітря,
І мовчазний немов довір'я,
А я торкнувсь - і чую дзвін
(фонограма дзвонів),
І чую як ридають дзвони,
Жнивварські дзвони-колоски.*

Ведуча. В давні часи люди очищувались вогнем. Запалювали свічку і мовчки клялися, що пам'ятають, що не забудуть. І тягар гріха з душі спадав. Коли наша розповідь дійшла до вашого серця, то перед цією свічкою вимовте слова, що нас згуртують «пам'ять і віра»!

Звучить «Реквієм».

Всі учасники зі свічками виходять на сцену.

